

2. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / автор-сост. В. А. Ильганаева. — Х. : КП «Городская типография», 2009. — 392 с.
3. Пашкова В. С. Національні бібліотечні асоціації: виникнення та еволюція діяльності / В. С. Пашкова. — К., 1997. — 184 с.
4. Чачко А. С. Базовые ценности и трансформация современной библиотеки / А. С. Чачко // Библиотековедение. — 2000. — № 4. — С. 26–30.
5. Чачко А. С. Библиотекари как социально-профессиональная группа : научно-аналит. обзор. в 2 ч. / А. С. Чачко ; АН УССР. Ин-т философии. Ч.1: Современное состояние и основные направления изучения профессии советского библиотекаря. — К., 1988. — 46 с. ; Ч. 2: Прикладные аспекты библиотечной профессиональной. — К., 1988. — 45 с.
6. Чачко А. С. Місія бібліотекаря у демократичному суспільстві / А. С. Чачко // Бібліотека у демократичному суспільстві : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф. — К., 1995. — С. 6–8.
7. Чачко А. С. Библиотечный специалист: особенности труда и профессионализации / А. С. Чачко. — К. : Наук. думка, 1986. — 192 с.
8. Шемаева Г. В. Бібліотека в системі наукової комунікації: коеволюційні процеси розвитку : автореф. дис. ... докт. наук з соц. комунікацій : 22.05.09 / Г. В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2009. — 42 с.

Надійшла до редколегії 12.01.2011 р.

УДК: 316.422:930.25

М. М. ВАСИЛЬЧЕНКО

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ОБЛАСНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ УКРАЇНИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглянуто складові електронних ресурсів обласних державних архівів України в глобальній мережі Інтернет та окреслені основні напрями й перспективи їх подальшого розвитку в сучасному соціально-комунікаційному середовищі.

Ключові слова: архів, соціальні комунікації, електронні ресурси, веб-сайт.

Рассмотрены составляющие электронных ресурсов областных государственных архивов Украины в глобальной сети Интернет и определены основные направления их последующего развития в современном социально-коммуникационном пространстве.

Ключевые слова: архив, социальные коммуникации, электронные ресурсы, веб-сайт.

Consider components of electronic resources of regional state archives of Ukraine in a global network the Internet are considered and the basic directions of their subsequent development in modern socially-communication space are defined.

Key words: archive, social communications, electronic resources, web site.

В умовах входження України до глобального інформаційного середовища, в процесі інтенсивного впровадження інноваційних технологій, поширення телекомунікаційних та електронних засобів передачі інформації та ін., суспільство має змогу отримувати максимально прискорений доступ до ресурсів сучасної інфосфери. Осторонь вищеозначених процесів не залишаються й архіви як структури системи соціальних комунікацій, які є найголовнішими середками зберігання, використання, аналізу, синтезу та розповсюдження соціально значущої ретроспективної документної інформації.

У процесі здійснення інформаційно-комунікаційної функції архіви проводять цілеспрямовану діяльність зі встановлення та постійного підтримання, а в деяких випадках, і оновлення, взаємодії з міжнародними організаціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, засобами масової комунікації, підприємствами й установами (насамперед — джерелами комплектування Національного архівного фонду України), профспілками, бібліотеками, музеями на зовнішньосистемному рівні та з іншими архівами нашої держави і власними структурними підрозділами — на внутрішньосистемному рівні.

Важливим напрямом ефективної реалізації інформаційно-комунікаційної функції на зовнішньо- та внутрішньосистемному рівнях взаємодії є розміщення архівних електронних ресурсів у мережі Інтернет. На сучасному етапі виокремлюють такі типи і види електронних ресурсів: електронні каталоги, бази даних (бібліографічні, фактографічні, повнотекстові), портали, електронні бібліотеки, архіви віртуальних довідок, віртуальні виставки, комунікаційні навігатори, веб-сайти [6, с. 24]. Одним із найважливіших каналів реалізації інформаційно-комунікативної функції архівів є веб-сайт. Веб-сайт — це інформаційний продукт, який являє собою сукупність логічно пов'язаних тематичних сторінок, розміщений на одному веб-сервері, спрямований на задоволення інформаційних потреб цільової аудиторії через забезпечення доступу в режимі он-лайн до постійно оновлюваних інформаційних ресурсів [2, с. 15].

Важливою ланкою в системі архівних установ України є місцеві архівні установи: Державний архів Автономної Республіки Крим, державні архіви областей, міст Києва і Севастополя. Це місцеві державні архівні установи, підзвітні і підконтрольні відповідному органу виконавчої влади і Державній

архівній службі України. Вони здійснюють управління архівною справою і діловодством у відповідній зоні комплектування та постійне зберігання документів Національного архівного фонду (НАФ), що мають місцеве значення і є науково-методичними центрами у сфері архівної справи і діловодства певного регіону [5, с. 23–24].

Актуальність дослідження обраної теми зумовлена тим, що сучасні процеси інформатизації архіву як соціально-комунікаційної структури сприяють збільшенню кількості електронних ресурсів обласних державних архівів у мережі Інтернет у цілому та веб-сайтів, зокрема. Вивчення стану і перспектив розвитку веб-сайтів обласних державних архівів у сучасному соціально-комунікаційному середовищі є нагальною необхідністю для їх ефективного системного функціонування.

Мета статті — проаналізувати електронні ресурси (веб-сайти) обласних державних архівів у мережі Інтернет та окреслити стан і перспективи їх розвитку в сучасному соціально-комунікаційному середовищі.

Електронні ресурси відіграють важливу роль у здійсненні інформаційно-комунікаційної функції архіву на внутрішньо- та зовнішньо-системному рівнях взаємодії і мають деякі переваги порівняно з традиційними засобами. Серед них:

- формування позитивного образу установи завдяки комплексному наданню інформації про її історію, сучасний стан, організаційно-функціональні можливості, науково-технічний потенціал, участь у реалізації різноманітних проектів та ін.;
- інтерактивну спрямованість комунікації;
- доступність інформації протягом 24-х годин 7 днів на тиждень користувачам усього світу;
- оперативне оновлення інформації, зокрема з урахуванням запитів та пропозицій користувачів;
- надання фактично необмеженого обсягу інформації;
- можливість отримання мультимедійної інформації;
- персоналізація інформації, призначеної для певної цільової аудиторії;
- багатоаспектний та швидкий пошук необхідних даних у великих масивах інформації;
- отримання даних про відвідуваність веб-сайта, тобто про його результативність як засобу комунікації [2, с. 15].

Загалом теоретичні питання класифікації архівних ресурсів та веб-сайтів розглянуто в працях Г. В. Боряка, Ф. Валаччі, С. Фліза та ін. Досвід практичної роботи архівів зі створення та супроводу веб-сайтів розкрито в статтях Н. Войцехівської, Г. Волосюка, Ю. Дудки, Т. Захарченка, О. Качковського, А. Кисельової, Н. Платонової, Р. Пирого тощо. Важливою фундаментальною працею з дослідження архівних ресурсів України в мережі Інтернет (до 2005 р.) є кандидатська дисертація А. Кисельової [4]. Водночас,

веб-сайти обласних державних архівів як соціально-комунікаційних структур ще не були предметом спеціального дослідження.

«Основні правила роботи архівів України», схвалені колегією Державного комітету архівів України (Держкомархіву) 03.02.2004 р., регулюють також питання розміщення архівної інформації в мережі Інтернет. У них зазначається, що обов'язковими елементами структури веб-сайта архіву є історична довідка, дані про склад і зміст фондів, перелік та характеристика основних фондів, інформація про унікальні й особливо цінні документи, характеристика довідкового апарату, відомості про режим роботи архіву і читального залу та порядок доступу до документів [5, с. 228].

Веб-сайти обласних державних архівів та прирівняні до них архіви Києва та Севастополя в мережі Інтернет представлені:

Як персональні ресурси

- Державний архів (ДА) в Автономній Республіці Крим (АРК) — <http://www.daark.org.ua/>;
- ДА Дніпропетровської області — <http://www.dado.dp.ua/>;
- ДА Донецької області — <http://dn.archives.gov.ua/>;
- ДА Житомирської області — <http://www.archive.zt.ua/>;
- ДА Запорізької області — <http://dazo.ho.ua/>;
- ДА Івано-Франківської області — <http://daifo.org.ua/main>;
- ДА Київської області — <http://archives.kiev.ua/>;
- ДА Кіровоградської області — <http://dakiro.kr-admin.gov.ua/index.php>;
- ДА Львівської області — <http://www.archive.lviv.ua/>;
- ДА Миколаївської області — <http://www.archiv.mk.ua/about/index.php>;
- ДА Одеської області — <http://derjarhiv.gov.ua>;
- ДА Полтавської області — <http://archive.poltava.ua>;
- ДА Рівненської області — <http://archiv.rv.ua/>;
- ДА Сумської області — <http://daso.sumy.ua/>;
- ДА Тернопільської області — <http://dato.te.ua/>;
- ДА Харківської області — <http://www.archives.kharkov.ua/>;
- ДА Чернівецької області — <http://cv.archives.gov.ua/>;
- ДА Чернігівської області — <http://arch.rbone.ci.net.ua/>;
- ДА Севастополя — <http://gosarhiv.sev.net.ua/index.shtml>),

Персональні сторінки на порталах обласних державних адміністрацій

- ДА Волинської області — <http://www.voladm.gov.ua/struct.php?id=112>;
- ДА Луганської області — <http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/archive/news/?isTitle=1>;
- ДА Херсонської області — <http://www.oda.kherson.ua/uk/frontend/page/908>;
- ДА Черкаської області — <http://www.oda.ck.ua/?lng=ukr&article=178>;
- ДА м. Києва — <http://www.kmv.gov.ua/divisions.asp?Id=4406>).

А також персональних сторінок на Інтернет-сайті Державного комітету архівів України [1]

- ДА Вінницької області — <http://www.archives.gov.ua/Archives/index.php?ra02>;
- ДА Закарпатської області — <http://www.archives.gov.ua/Archives/index.php?ra07>;
- ДА Хмельницької області — <http://www.archives.gov.ua/Archives/index.php?ra22>).

Персональні сторінки на Інтернет-сайті Державного комітету архівів України (Держкомархіву) мають усі обласні державні архіви й архіви міст Києва і Севастополь.

Результати аналізу наявності основних розділів, які розкривають діяльність архівів як сучасних соціально-комунікаційних структур вищезазначених веб-сайтів, наведено в табл. 1.

Зважаючи на наведені дані, можна дійти висновку про достатню репрезентативність веб-сайтів обласних державних архівів у сучасному соціально-комунікаційному середовищі. Водночас, інформація про ті обласні державні архіви, які ще не мають власних веб-сайтів, є недостатньо повною у мережі Інтернет: не розміщено розгорнутої інформації про послуги, мережу архівних установ області, виставкову діяльність, розсекречування документів. На жаль, значна частина обласних державних архівів не розміщує на власних веб-сайтах інформації щодо унікальних та особливо цінних архівних документів НАФ. Зважаючи на недостатнє фінансування архівної галузі загалом та обласних державних архівів зокрема, означені недоліки є цілком зрозумілими.

Якщо навести статистичні дані таблиці у відсотковому відношенні по розділах, то отримуємо: історія архіву розміщена на 88,88% веб-сайтів та веб-сторінках обласних державних архівів; інформація про фонди — на 81,48%; науково-довідковий апарат — на 66,66%; науково-довідкова бібліотека — на 51,85%; література (про архів) — на 66,66%; контактна інформація — на 100%; розгорнута інформація про послуги — на 70,37%; вакансії — на 70,37%; мережа архівів області — на 70,37%; нормативно-правова база — на 77,77%; виставкова діяльність — на 85,18%; звернення громадян — на 70,37%; розсекречування документів — на 22,22%.

Непересічне значення для діяльності архіву як сучасної соціально-комунікаційної структури має наявність (майже на всіх вищезазначених веб-сайтах) інформації про фонди та науково-довідковий апарат (вторинна архівна інформація). Саме ці дані дозволяють споживачам соціально значущої ретроспективної документної інформації орієнтуватися в загальних можливостях архіву по задоволенню тих чи інших потреб і запитів (генеалогічних, науково-педагогічних, соціально-правових, виробничих тощо).

Майже половина веб-сайтів обласних державних архівів мають розділ «Звернення громадян», у якому користувачі мають змогу в режимі on-line звернутися із будь-яким запитанням, отримати необхідну інформацію, поспілкуватися з працівниками. Цей розділ у діяльності архіву в електронному середовищі має особливе значення завдяки прямому on-line взаємозв'язку і взаємодії із реципієнтами, своїй оперативності та мобільності.

Завдяки виставкам в on-line режимі (репрезентовані на більше половини веб-сайтів обласних державних архівів), користувачі можуть ознайомитися з актуалізованими унікальними, особливо цінними та цінними документами НАФ. Це цифрові копії паперових документів, фоно-, фото- та відеоматеріали. Актуальним напрямом у цьому контексті є використання та аналіз даних електронних ресурсів у педагогічній діяльності та навчальному процесі, тобто робота з архівними документами в інтерактивному режимі на заняттях.

Інформація про мережу архівів області дозволяє користувачам отримувати контактні дані про низову ланку системи архівних установ України та, за необхідності, звертатися саме до них. Особливого значення така інформація набуває в разі необхідності звернення до трудових архівів.

На жаль, на сучасному етапі демократичного розвитку та побудови громадянського суспільства лише невелика частина обласних державних архівів репрезентує на власних веб-сайтах та веб-сторінках інформацію про розсекречування документів. Саме надання вичерпної та комплексної інформації (зокрема в електронному середовищі) про розсекречені архівні фонди є одним із важливих чинників розвитку демократичних процесів. Пригадаємо цікавий факт: на приміщенні Національного архіву Сполучених Штатів Америки (США) золотими літерами виведено фразу: «Тут живе демократія» [3].

На деяких веб-ресурсах обласних державних архівів є цікаві розділи, які відіграють значну роль у їх діяльності як сучасних соціально-комунікаційних структур. Так, на веб-сайті Державного архіву Миколаївської області (<http://archiv.mk.ua/>) є розділ «Мультимедійні матеріали». Наприклад, один із них — відеофрагмент (тривалість — 27,5 хвилин) урочистого відкриття нового приміщення архівного відділу Миколаївської міської ради. Користувачі веб-сайта, переглянувши цей відеоматеріал, стають «ближчими» до архіву, встановлюється певний комунікаційний взаємозв'язок між ними, створюється своєрідний «ефект присутності» та співучасті в цьому дійстві. Веб-сайт Державного архіву Одеської області (<http://derjarhiv.odessa.gov.ua/>) має розділ «Нові надходження», в якому (дата оновлення — 13.05.2010) надано інформацію про поповнення фондів, зокрема особового походження, за останній час. Завдяки цьому споживачі соціально значущої ретроспективної документної інформації мають змогу ознайомитися із ними, бути поінформованими щодо роботи в цьому напрямі.

Таблиця 1.
Обласні державні архіви як соціально-комунікаційні структури в електронному середовищі

Розділи веб-сайта	Назва обласного державного архіву												
	ДА Севастополя	+	+					+	+	+			
	ДА Києва			+				+	+				
	ДА Черніг. обл.	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+
	ДА Чернів. обл.	+	+	+	+	+		+	+	т	+	+	т
	ДА Черк. обл.							+				+	
	ДА Хмел. обл.	+	+	+	+	+		+					
	ДА Херс. обл.	+						+	+		+	+	+
	ДА Харк. обл.	+	+	+		+		+	+	+	+	+	
	ДА Терн. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
	ДА Сум. обл.		+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
	ДА Рівн. обл.	+	р	р	+			+	+		+	+	+
	ДА Полт. обл.	+	+					+	+	+	+	+	+
	ДА Одес. обл.	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+
	ДА Мик. обл.	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+
	ДА Львів. обл.	+	+		+			+	+			+	+
	ДА Луг. обл.	+						+	+	+	+	+	
	ДА Кір. обл.	+	+	+		+		+	+	+	+	+	
	ДА Київ. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
	ДА Ів.-Франк. обл.	+	+	+	+	+		р	+	+		р	
	ДА Запор. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	
	ДА Закарп. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	
	ДА Жит. обл.	+	+	+	+	+		р	+	+	+	+	р
	ДА Дон. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
	ДА Дніп. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	
	ДА Вол. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	
	ДА Він. обл.	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	
	ДА АРК	+	р			+		+	+	+	+	+	+

р — у розробці, т — тимчасово недоступна

Проаналізувавши веб-сайти та веб-сторінки обласних державних архівів, серед основних напрямів їх подальшого розвитку в сучасному соціально-комунікаційному середовищі інформаційного суспільства (суспільства знань) виокремлюємо такі:

- пов'язати веб-сайти обласних державних архівів з іншими місцевими (регіональними) соціально-комунікаційними структурами (бібліотеками, музеями, засобами масової комунікації тощо). Це надасть змогу суспільству краще орієнтуватися в єдиному сучасному соціально-комунікаційному просторі та сприятиме виникненню впорядкованого інформаційного електронного ресурсу;
- створити нелінійні взаємопов'язані гіпертекстові посилання на веб-сайти установ-джерел формування НАФ (підприємств, організацій). Цей напрям є реалізацією своєрідної PR-стратегії архіву та маркетинговим ходом, який привертає увагу користувачів веб-ресурсами установ-джерел формування НАФ до архівного веб-сайта;
- надати можливість для замовлення платних копій унікальних, особливо цінних та цінних архівних документів через мережу електронних архівних послуг;
- створення і функціонування електронних читальних залів (поцифрування найчастіше запитуваних архівних документів);
- організація форуму, який дозволить споживачам соціально значущої ретроспективної документної інформації спілкуватися на теми, що їх цікавлять (щодо розгорнутої інформації про склад і зміст фондів, довідки, запити, послуги тощо). Форум у режимі on-line має стати своєрідним електронним плацдармом для діяльності архіву як сучасної соціально-комунікаційної структури;
- розмістити на веб-сайті дистанційні інтерактивні методики навчання споживачів соціально значущої ретроспективної документної інформації користування електронними архівними ресурсами, зокрема міжнародними.

Реалізація вищезазначених перспективних напрямів дозволить архівам України поглибити і розширити свою присутність у глобальній мережі Інтернет та продовжити свій активний розвиток як сучасної структури соціальних комунікацій.

Напрями подальших наукових розвідок з цієї теми пов'язані з дослідженням особистого внеску кожного обласного державного архіву в соціально-комунікаційний простір, зокрема й електронне середовище регіону та держави. Проблемним наразі також залишається питання інформаційної взаємодії веб-сайтів обласних державних архівів з іншими регіональними електронними ресурсами споріднених соціально-комунікаційних структур. Планомірний і цілеспрямований розвиток веб-ресурсів обласних державних архівів має забезпечувати їх інтеграцію як сучасних соціально-комунікаційних структур до глобального середовища інформаційного суспільства.

Таким чином, нині всі обласні державні архіви в різних формах (веб-сайти, веб-сторінки) представлені в глобальній мережі Інтернет. Їх інформаційний потенціал є доволі значним, але, разом з тим, не цілком достатнім для подальшого розвитку архівів як сучасних соціально-комунікаційних структур. Актуальною залишається проблема розробки цільової комплексної програми соціально-наукової та електронної комунікації в мережі архівних установ України. Реалізація перспективних напрямів розвитку веб-сайтів архівів нашої держави, використання сучасних методів репрезентації соціально значущої ретроспективної документної інформації дозволять поглибити процеси їх організаційно-функціональних трансформацій у сучасному інформаційному середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Архіви України: Офіційний веб-сайт Державного комітету архівів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua>. — Назва з екрану.*
2. *Бабушкина Ю.В. Web-сайт в реализации коммуникационной политики предприятия / Ю.В. Бабушкина // Научно-техническая информация. Серия 1. — 2007. — №4. — С.14–17.*
3. *В'ятрович В. Відкритість архівів — це показник демократії / В. В'ятрович // Україна молода. — 2010. — 19 березня. — С. 5.*
4. *Кисельова А. А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.10 / А. А. Кисельова; Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства. — К.: УНДІАСД, 2005. — 19 с.*
5. *Основні правила роботи державних архівів України / Г. В. Боряк, О. П. Володіна, Л. О. Драгомірова та ін.; за заг. ред. Л. О. Драгомірової та К. Є. Новохатського. — К.: ДКАУ; УНДІАСД, 2004. — 228 с.*
6. *Шемаєва Г. В. Бібліотека в системі наукової комунікації: коволюційні процеси розвитку: автореф. дис. ... доктора наук із соціальних комунікацій / Г. В. Шемаєва. — Х.: ХДАК, 2009. — 43 с.*

Надійшла до редакції 25.01.2010 р.

УДК 001.891.3(043.3)

О. М. КОБЕЛЄВ

КІЛЬКІСНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ПУБЛІКАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Визначаються особливості використання та перспективи бібліометричного аналізу в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек.